

ХҒТАР 19.01.11
Ғылыми мақала

<https://doi.org/10.32523/2616-7174-2026-155-2-171-185>

Алаш қозғалысы туралы отандық онлайн БАҚ жарияланымдарының визуалды-дискурстық бейнесі: тарихи жадты медиалық конструкциялау

Н.Б. Самет¹ , А.Ә. Рамазан^{*2}

^{1,2} *әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан*

(E-mail: ¹algakazakh98@gmail.com, ^{*2}aigulramazan65@mail.ru)

Аңдатпа. Мақала қазақстандық онлайн ақпарат құралдарында Алаш қозғалысының мультимодальді репрезентациясын және оның тарихи жадыны қалыптастырудағы рөлін қарастырады. Зерттеу мультимодальды-дискурс талдауы әдісіне негізделіп, мәтін, визуал және медиалық композицияның өзара байланысын жүйелі түрде айқындайды. Эмпирикалық дереккөз ретінде 2015-2025 жылдар аралығында Egemen.kz, Abai.kz, Ult.kz, Zanmedia.kz, Anatili.kazgazeta.kz, Qazaqadebieti.kz сайттарында жарияланған 120 журналистік материал іріктеліп алынды. Талдау нәтижесінде онлайн журналистикада Алаш қозғалысы төрт негізгі репрезентация режимі арқылы конструкцияланатыны анықталды: мемлекеттілік, трагедиялық, интеллектуалдық және ғұрыптық-символдық. Аталған режимдер Алаш қозғалысын бір мезгілде ұлттық бірегейліктің бастауы, тарихи қасіреттің символы, зиялылардың жобасы және рухани-мәдени мұра ретінде ұсынуға мүмкіндік береді. Ұсынылған мультимодальді карта журналистиканың тарихты әртүрлі символдық шеңберлер арқылы қайта құрастыратынын көрсетеді. Жүргізілген мультимодальды-дискурсты талдау Қазақстандағы қазіргі БАҚ-тың, ұлттық бірегейлік кодының, тарихи сананың өзара сабақтастығын тереңірек зерделеуге негіз болады.

Түйін сөздер: онлайн БАҚ, визуалды-дискурстық бейне, тарихи жад, Алаш қозғалысы, медиалық конструкциялау.

Кіріспе

Алаш қозғалысының мұрасы, оның қайраткерлері соңғы жылдары отандық ақпараттық кеңістіктің басты тақырыптарының біріне айналды. Тарихи сана серпілді. Қазақстандық желілік басылымдарда жарық көрген Алаш арыстарына қатысты

Түсті: 16.01.2026; Мақұлданды: 1.06.2026; Онлайн қолжетімді: 30. 06. 2026

материалдардың басым бөлігі дәстүрлі мәтіндік форматтан ауытқып келеді. Қазір визуалды контенттер, атап айтқанда архивтік фотолар реставрациясы, инфографикалық карталар, мультимедиялық лонгридтер (ағылш. longread; long read – ұзақ оқу), ұлттық бірегейлікті қалыптастыру процесінде айқын көрініс береді. Десе де, сандық кеңістіктегі тіл, кескін, мәтін, бейненің аралас сипаты ғылыми деңгейде жүйелі зерттелмеген. Маңыздысы – тарихи жадтың медиада көрініс табуының академиялық ортадан сырт қалуы.

Тарихи жадының БАҚ-тағы репрезентациясы, оның қоғамдық санаға әсері халықаралық ғылыми дискурста М.Хальбвакстың (2020) «Ұжымдық жады» концепциясы, Я.Ассман (2011), А.Ассманның (2009) «Мәдени жады» теориялары аясында кеңінен зерделенген. Онда өткен күннің бейнесі статикалық күйде қалмайтыны, саяси, мәдени сұраныстарға сай медиа арқылы үнемі жаңарып отыратыны, трансформацияланатыны бекіген. Алдыңғы зерттеушілердің пікірін ары қарай дамытқан П.Нора (2019) тарихи сананың материалдық/бейматериалдық «жады мекендеріне» («lieux de memoire») айналу процесін сипаттайды. Процесс өзегінде архивтер, ескерткіштер, мәтіндер өткен күннің шынайы бейнесінен бөлек, содан қалған символдық белгілерден көрініс табатыны мәлім етілген (Nora, 2019). Ал процестің «медиялық конструкциялау» сипатын П.Бергер, Т.Лукманның (2016) әлеуметтік конструкциялау теориясымен байланыстырамыз. Сандық дәуірдегі жады феноменін Э.Хоскинс (2018) «сандық жады» («digital memory») деп атап, медианың есте сақтау, ұмыту тетіктерін қалай басқаратынын көрсетті. Сандық естеліктердің тұрақсыздығына қатысты Х.Ван Дейк (2007) «медияланған есте сақтау мәдениеті» идеясын ұсынады. Онда әлеуметтік платформалар тарихи бейнелерді үнемі сұрыптап, алгоритмдер арқылы қайта өңдейтін белсенді экожүйе екені анықталған (Van Dijk, 2007). Яғни жыл өте, ғаламдық өзгерістерге сәйкес тәсілдері де өзгеріске ұшырап отырған.

Медианың тарихи конструкциялау қуатын зерттеуші Б.Зелизер (2008) «журналистикалық жадының бейресми мұрағаты» деп атайды. Атап айтсақ, журналистер өткен оқиғаны күн тәртібіне («agenda-setting») сәйкес сұрыптайды. Маңызды бөлшектерді алдыңғы шепке шығарып, кейбірін көлеңкеге қалдырады (Zelizer, 2008). Ал визуалды семиотиканың өкілдері У.Эко визуалды белгілердің мәдени кодтарға тәуелділігін баяндаса (Bianchi & Gieri, 2009), Ю.Лотман (1990) «семиосфера», «мәтін ішіндегі мәтін» концепциялары арқылы тарихи фотолардың заманауи медиадағы жаңа өмірін сипаттауға жол ашады. Мұнда америкалық медиа талдаушы Л.Мановичтің (2013) «мәдениет бағдарламасы» («software culture») теориясын да ескерген жөн. Ол сандық медианың визуалды тілін «деректер базасының эстетикасы» деп атайды (Manovich, 2013). Осы теориялық негіздерге сүйенсек, қазіргі онлайн БАҚ архивтік фотоларды заманауи дизайнмен үйлестіріп, Алашты визуалды түрде «жаңартуға» толық әлеуеті бар деуге әбден болады.

Екінші жағынан, мақаланың әдістемелік өзегін құрайтын визуалды, мультимодальді дискурс-талдау бағыты М.Фуконың (2013) дискурс-талдау классикалық ілімінен бастау алып, Т. Ван Леувен, Г.Кресстің (2020) қолжазбаларындағы әлеуметтік семиотика, грамматикалық визуалды дизайн принциптеріне сүйенеді. Одан бөлек, Н.Фэркло (2023), Р.Водак (2015) ұсынған сыншыл дискурс-талдау (CDA) тәсілдері медиа мәтіннің астарындағы жасырын билік, идеологиялық коннотацияларды ашуға жол ашты. Демек, әлемдік ғылыми ортада идеология құралдары да әртүрлі.

Одан бөлек, БАҚ-тағы ұлттық бірегейліктің медиалық конструкциялануын зерттеген М.Биллинг (2009) «үйреншікті ұлтшылдық» («banal nationalism») теориясында ұлттық символдардың күнделікті медиада елеусіз, бірақ жүйелі түрде қайталанып отыратынын көрсетеді. Мақала тақырыбы дәл осы теория аясында өрбиді деуге болады. Онлайн БАҚ-тағы Алаш тақырыбының көрінісі дәл осы «үйреншікті ұлтшылдық» теориясымен ұштасады. Бұл ойды А.Эрл (2011) «медиа жадының тасымалдаушысы» («media as vectors of memory») деп түсіндіреді. Осы орайда америкалық зерттеуші Дж.Олик (2013) жадыны тұрақты құрылымнан асып түсетін, саяси, мәдени конъюнктураға байланысты үнемі өзгеріп отыратын процесс («social memory studies») деп қарауды ұсынады. Яғни, қарапайым тілмен айтқанда, тарих қозғалыста өмір сүреді. Оны масс-медиа, әлеуметтік желі арқылы заманға сай жаңғыртып отырады. Бірақ репрезентациясы әртүрлі тақырыптарға орайлас әрқилы сипатты иеленеді. (Olick, 2013).

Теориялық тұжырымдамалардың өміршеңдігін дәлелдеу үшін шетелдік онлайн БАҚ беттеріндегі нақты тарихи оқиғалар, тұлғалардың медиалық репрезентациялану тәжірибесіне үңілу керек. Мысалы, зерттеуші О.Ашкенази (2011) неміс онлайн басылымдарындағы («Der Spiegel», «Die Zeit») Германияның фашистік тарихын визуалды репрезентациялануын талдай келе, сандық архивтер ашылған соң, көнерген фотосуреттерді түсті инфографикалармен шендестіру арқылы жастардың тарихты қабылдауын қалай өзгерткенін көрсетеді. Поляк медиа зерттеушісі К.Д.Террилл (2023) еуропалық онлайн порталдардың «Катынь қырғыны» ұлттық трагедияларын заманауи интерактивті карталар, қысқа визуалды сторителлинг форматында қалай бейнелейтінін зерттейді. Зерттеуіне сүйенсек, онлайн БАҚ-тағы визуалды контент (мысалы, құрбандардың жеке заттарының макро-фотосуреттері) тарихты құрғақ статистикадан эмоционалды нарративке айналдырады (Terrill, 2023).

Соңғы жылдары халықаралық зерттеулерде сандық журналистикадағы визуал мен дизайнның эпистемологиялық қырлары да жиі талданады. Кейбір зерттеулерде журналистикадағы дизайн, визуализация және интерфейс шешімдері фактілерді қабылдауды, журналистиканың объективтілік нормаларын қайта ойлауға мәжбүр еткені баяндалған (Morini, 2025). Ал отандық зерттеушілер арасында медиа кеңістіктегі тарихи сана, Алаш мұрасының репрезентациясы, қазақ баспасөзінің тарихы, Алаш көсемсөздерінің генезисі Ғ.Әнес, С.Смағұлова (2009), Б.Жақып (2016), Д.Қамзабекұлы (2015), Н.Омашев (2010), Қ.Сақ (2014а; 2014ә), Б.Шайменов (2021), Х.Әбжанов (2023) т.б. ғалымдар еңбектерінде сөз етілген. Алаштанушы, ғалым Қ.Сақ (2014а) Алаш көсемсөзін ұлттық ойдың, тарихи сананың, ұлт мүддесін қорғаған ақпараттық кеңістіктің маңызды феномені ретінде бағалайды. «Алаш мұрасы» еңбегінде Алаш идеясының қазіргі ұлттық санадағы құндылықтық маңызын көрсетіп, оны тарихи тәжірибенің ғана емес, бүгінгі қоғамдық дамуға бағдар беретін рухани капитал ретінде қарастырады (Сақ, 2014ә). Ал тарихи дискурс, ұлттық бірегейліктің лингвистикалық аспектілерін лингвист, ғалым, ф.ғ.д. Э.Сүлейменова (2011) мен Э.Оразалиева (2007) кеңінен зерделеді. Одан бөлек, қазақтың көрнекті ғалымы Ү.Сұбханбердина (1999) «Қазақ» газеті (1913-1918), «Айқап» журналы (1911-1915), «Дала уәлаятының газеті» (1888-1902) сияқты алғашқы ұлттық басылымдардың мазмұндалған көрсеткіштерін, қазіргі медиа-дискурсқа негіз болған алғашқы мәтіндерді ғылыми айналымға енгізді. Ал зерттеуші-ғалым Қ.Алдабергеннің (2011; 2018) Алаш арыстарының публицистикалық қызметі, идеялық концепцияларын ашқан іргелі зерттеулері маңызды әдіснамалық негізді құрайды. Қазіргі қазақстандық

зерттеулер медиадағы дискурс пен сандық кеңістіктің трансформациясын соңғы жылдары белсендірек қарастыра бастады. Мәселен, Қазақстандағы баспа және онлайн медиадағы жаңалық дискурсын корпус арқылы зерттеген жұмыстар қоғам тарапынан әртүрлі деңгейде қабылданды (Samsenova et al., 2024).

Халықаралық зерттеулерде мультимодальді тәсіл тарихи оқиғалардың, ұлттық қасіреттердің және саяси мифтердің медиада көрнекі түрде қайта жасалатынын талдау үшін кеңінен қолданылады (Bilyk et al., 2024; Joо et al., 2018). Дегенмен, осы уақытқа дейін Алаш қозғалысының онлайн БАҚ беттеріндегі («Еңбекші Қазақ», «Егемен Қазақстан», «Жас Алаш», «Айқын» т.с.с) көрінісі мазмұн (контент-талдау) тұрғысынан ішінара қарастырылған (Ақсейіт, 2021). Олардың визуалды-дискурстық бейнесі, яки мәтін мен суреттің комбинациясын, тарихи фактілердің медиалық кодификациялануы жүйелі түрде зерттеуден тыс қалды. Көптеген еңбектерде Алаш қозғалысы тарихи және идеологиялық тұрғыда зерттелгенімен, оның қазіргі онлайн журналистикада мәтін мен визуал арқылы берілу жолдары, конструкциялануы ауқымды зерттеулерді қажет етеді. Алаш қозғалысы ғылыми тұрғыда зерттелгенімен, оның медиалық бейнесі мен тарихи жадының журналистика арқылы қалыптасуы жеткілікті деңгейде зерделенбеген. Зерттеу мақаламызда дәл осы олқылықтарды толтыруды мақсат етеміз. Алаш қозғалысын қазақстандық онлайн БАҚ кеңістігінде зерттеу арқылы мультимодальді мүмкіндіктер, фреймдер, символдық кодтар ұғымдарымен тәжірибе тұрғысынан танысамыз. Аталған тақырыпты қазіргі қоғам жадында жаңғыртып, маңызын арттырып, халықаралық феноменге айналдыруды мақсат етеміз.

Әдіснама

Зерттеудің эмпирикалық базасын қазақстандық жетекші онлайн бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланған Алаш қозғалысына арналған материалдар құрады. Зерттеу корпусы ретінде Egemen.kz, Abai.kz, Ult.kz, Zanmedia.kz, Anatili.kazgazeta.kz, Qazaqadabietі.kz интернет басылымдарында 2015-2025 жылдар аралығында жарық көрген жаңалықтар, аналитикалық мақалалар мен арнайы жобалар іріктелді. Іздеу кезінде «Алашорда», «Әлихан Бөкейханов», «Алаш зиялылары», «ұлттық баспасөз», «Міржақып Дулатов», «Алаш тарихи инфографикасы», т.б. кілт сөздер қолданылды. Корпус негізі Алаш қозғалысы мен оның жетекші тұлғаларына тікелей қатысы бар 50 материалды құрады.

Жинақталған материалдарды талдау өзара байланысты деңгейлерде өрбіді:

(1) Визуалды семантикалық деңгей: материалдардағы фотосуреттердің, архивтік құжаттардың, заманауи коллаждардың, инфографикалардың мазмұнына үңілдік. Басты назар – Алаш тұлғаларының бейнесін заманауи медиа қай қырынан көрсеткісі келеді? Құрбан (репрессия нысаны) ретінде ме, әлде модернизатор, интеллектуалды элита ретінде ме? Осы сауалдарға жауап ізделді. Түстердің таңдалуы, кадр композициясы, қолданылған графикалық элементтердің семантикалық жүгі сараланды.

(2) Дискурстық конструкциялау деңгейі: мәтіндердің ішкі мазмұнындағы прагматикалық мағынаға назар аударылды. Мұнда Т. Ван Леувен, Г.Кресстің (2020) «мультимодальды дискурс» әдістемесі қолданылды. Әлеуметтік актерлерді дискурс арқылы бейнелеу тұжырымдамасы басшылыққа алынды. БАҚ-тың Алаш қозғалысын бүгіннің саяси, мәдени контекстімен қалай байланыстырып отырғаны, қандай метафоралар, лексикалық орамдарды жиі қолданатыны тексерілді.

Нәтижелер және талқылау

Жинақталған эмпирикалық материалдарды, атап айтқанда, отандық онлайн басылымдардағы (Egemen.kz, Abai.kz, Ult.kz, Zanmedia.kz, Anatili.kazgazeta.kz, Qazaqadabiet.kz) Алаш қозғалысы тақырыбына қатысты медиамәтіндер мен олардың графикалық сүйемелдеуін сараладық. Осы орайда бірнеше тақырыптар бөліп қарастырылды: (1) Алаш қозғалысының негізгі медиалық фреймдері; (2) Мәтін мен визуалдың мультимодальді өзара әрекеті. Осыған байланысты нәтижелер бөлімі үш негізгі аналитикалық блокқа бөлінді: бірінші бөлімде Алаш қозғалысын сипаттайтын негізгі медиалық фреймдер айқындалды, екінші бөлімде мәтін мен визуалдың мультимодальді өзара әрекеті талданды, ал үшінші бөлімде әртүрлі онлайн басылымдардағы Алаш қозғалысының медиалық репрезентация картасы ұсынылды.

Алаш қозғалысының негізгі медиалық фреймдері

Қазақстандық онлайн БАҚ-та жарияланған 120 материал мультимодальді-дискурстық талдау негізінде Алаш қозғалысы тақырыбын басты аспект ретінде қарастырады. Осылайша бірнеше тұрақты медиалық фреймдерге негізделетінін көрсетті.

Бірінші фрейм – Алаш – ұлттық мемлекеттіктің бастауы. Бұл фрейм әсіресе Egemen.kz сайтындағы материалдарда басым көрініс берді. Мұнда Алаш қозғалысы қазіргі Қазақстанның тарихи іргетасы ретінде ұсынылған. Мәтіндерде «ұлтқа жанашыр тұлға», «ұлттық рух», «мемлекетшілдік» (<https://egemen.kz/article/384253-alah-muratynadaldyq>), «тәуелсіздікті мұрат еткен», «азаттықтың асыл арқауы» (<https://egemen.kz/article/161770-alah-ideyas---tauelsizdik-muraty>) сияқты саяси-идеологиялық лексика жиі қолданылады. Мысалы, Egemen.kz порталындағы Алаш туралы мақалаларында Әлихан Бөкейхан есімі «Қазақстан азаттығының, тәуелсіздік жолындағы ұлт зиялылары күресінің рәмізіндей есім» ретінде сипатталады (<https://egemen.kz/article/374990-alikhan-bokeykhannynh-oshpes-erligi>). Мәтінге ірі форматтағы ресми портрет пен ауыр кезеңді сипаттайтын коллаж ұлт көсемінің көшбасшы ретіндегі бейнесін визуалды түрде бекітеді.

Келесі кезекте айқындалған тағы бір маңызды модель – Алаш қозғалысы көсемдерін саяси репрессия құрбандары ретінде фреймдеу. Бұл модель Zanmedia.kz, Ult.kz, Abai.kz порталдарының материалдарына тән болып шықты. Мәтіндерде Алаш зиялылары мемлекет құрушы саяси күштен бөлек, көбіне сталиндік тоталитарлық жүйенің, қуғын-сүргіннің жазықсыз құрбандары деп көрсетілді. Авторлардың лексикалық талдауына қарасақ, «репрессия құрбандары», «қылмыс», «репрессияға ұшыраған» (Ult.kz, 2022 ж., 13 наурыз, сілтеме: <https://ult.kz/kz/post/sayasi-kugyn-surgin-kurbandaryn-aktautauelsizdiktin-zhemisi>), «қилы-қилы трагедия», «мұңды-зарлы кезең», «қуғынға салды», «зұлмат заман», «көзінің жойылуы», «жауырды жаба тоқу», «Сталиндей қатыгез диктатор», «үрім-бұтағы терісқудаланып» (Zanmedia.kz, 2025 ж., 30 мамыр, сілтеме: <https://zanmedia.kz/repressiya-%D2%9B%D2%B1rbandary-haly%D2%9B-zhadynda/145202/>) деген сияқты эмоционалды реңкі басым, трагедиялық тіркестердің жиі ұшырасатынын көреміз. Мазмұн сәйкесінше визуалды деңгейде де өзінің логикалық жалғасын тапқан. Мәселен, нарративтер негізінен мұрағаттан алынған қара-ақ фотосуреттермен, ІХК-нің (НКВД, Қазақ КСР Ішкі істер халық комиссариаты) тергеу істері құжаттарының

жантүршігерлік суреттерімен сүйемелденіп отырады. Нақты мысал келтірер болсақ, Abai.kz сайтында 2017 жылдың 16 мамырында жарық көрген мақалада (сілтеме: <https://abai.kz/post/52982>) Алаш қайраткерлерінің ескі суреттерін дәл осындай трагедиялық, эмоционалдық фон арқылы беру тәсілі қолданылған. Салыстырмалы түрде қарасақ, осындай мультимодальды комбинация оқырман санасына Алаш қозғалысын ұлттық тарихи қасіреттің бас символы ретінде бекіте түседі.

Зерттеу аясында біз бөліп көрсеткен үшінші модель – Алаш қозғалысын ұлттық, интеллектуалды элита ретінде репрезентациялау фреймі. Бұл бағыт көп жағдайдай «Ана тілі» газетінің сайтында (сайт атауы: Anatili.kazgazeta.kz) жарыққа шыққан материалдарда айқын көрініс тапқан. Десе де, мұндағы екпін мүлде басқа. Порталда жарық көрген мақалаларда Алаш қайраткерлерін еуропалық үлгідегі білім алған, ағартушы интеллигенция ретінде сипаттауға бейім. 2023 жылдың 23 ақпанында жарық көрген «Алаш және тіл үшін күрес» мақалада (сілтеме: <https://anatili.kazgazeta.kz/news/61552>) «Алаш зиялылары», «қазақ оқығандары», «ағартушы-білімпаздар», «ұлттың ой-санасын оятқан», «Алаш көсемі», «Алаш оқығандары» деген сөздер тілге тиек етіледі. Ал 2022 жылдың 26 мамырында жарияланған «Алаш» және ұлттық сана-сезім» материалында (сілтеме: <https://anatili.kazgazeta.kz/news/60560>) «қазақ даласы үшін үлкен мектеп», «халықтың озық интеллигенциясы», «ғылыми интеллигенция өкілдері», «ұлттың өзін-өзі тану дәуірінің зиялылары», «халықты ағарту», «ұлттық сана-сезімді ояту», «ағартушылық күрес», т.б. сөздері берілген. Осы мағынаны толықтырып тұрған визуалды құрамдас бөліктеріне келер болсақ, мұнда тұлғалардың қара-ақ фондағы біріктірілген, жинақы фотоколлаждары қолданылған. Біздің пайымымызша, материалдардағы визуалды-дискурстық шешімдер Алаш қозғалысын, ең алдымен ұлттың мәдени, зиялы, интеллектуалдық жаңғыру (модернизация) жобасы ретінде көрсетуді мұрат етуге тырысқан.

Соңғы, төртінші модельге тоқталсақ, анықтауымыз бойынша кейбір онлайн басылымдарда Алаш қозғалысын рухани-символдық феномен ретінде қарастыратын мақалалар да кездеседі. Әсіресе, публицистикалық толғаулар, мерейтойлық мақалаларда Алаш қозғалысы нақты бір тарихи-саяси ұғым шеңберінен шығып, есте сақтауға тиісті, ұмытылмас мұра, тарих деңгейінде беріледі. Бұл форматтағы материалдарға кеңірек тоқталайық: 2025 жылдың 14 наурызында жарыққа шыққан «Қазақ әдебиеті» газетінің сайтында «Ұлт рухын оятқан тұлға» мақаласында (сілтеме: <https://qazaqadebiet.kz/52490/lt-ruhyn-oyat-an-t-l-a>) «Қазақ рухын оятқан тұлға», «таңғажайып тұлға», «ұлтымыздың рухани жаңғыруы», «насихаттау», «өскекең ұрпаққа рухани тәлім-тәрбие» сынды патетикалық тіл өте белсенді қолданылған. Ал Ult.kz порталының 2017 жылғы (6 қазан) «Алаш арыстары ардақталды» (сілтеме: <https://ult.kz/kz/post/alash-arystary-ardaktaldy1>) материалында мынадай сөздер көрініс тапқан: «Алаш арыстарының мұрасы», «ғасырлық мерейтой», т.б. Ең маңыздысы – олардың визуалды шешімінде. Мұнда дәстүрлі архивтік фотолардың орнын заманауи стильде өңделген портреттер, көркем иллюстрациялар, мерейтойлардан фотосуреттер, символдық композициялар (ескерткіштер, музейлер, кітаптар, т.б.) басады. Төртінші фрейм Алашты, Алаш қозғалысын морфологиялық деңгейде көтеріп, оны қазіргі ұлттық сананың бір бөлігіне айналдырады.

1-сурет. Онлайн БАҚ-тағы Алаш қозғалысы бойынша жиі кездескен тіркестер

Ескерту: авторлар құрастырған

Анықталған төрт фрейм бойынша дискурстық талдаудағы жиі кездескен тіркестер 1-суретте ұсынылды. Медиалық фреймдер бойынша қазақстандық онлайн журналистикада Алаш қозғалысы бір мезгілде саяси негіз, тарихи қасірет, интеллектуалдық элита және ұлттық символ ретінде қатар өмір сүретін күрделі медиалық образ сипатында конструкцияланып отыр.

Мәтін мен визуалдың мультимодальді өзара әрекеті

Жүргізілген талдау қазақстандық онлайн БАҚ-та Алаш қозғалысының репрезентациясы тек мәтін арқылы емес, мәтін мен визуалдың жүйелі үйлесімі арқылы кең мағынаға ие болатынын көрсетті. Яғни, Алаш қозғалысына берілетін тарихи және идеологиялық мән лингвистикалық тілден бөлек, фотосурет, иллюстрация және бет композициясы арқылы да құрылады. Мұндай мультимодальді байланыс Алаш қозғалысын белгілі бір эмоциялық және символдық шеңберде қабылдауға бағыттайды.

Мысалы, Egemen.kz сайтындағы Алаш қозғалысына арналған материалдарда мәтіндік дискурс көбіне мемлекеттік және саяси сабақтастыққа негізделсе, визуалдар тарихи фотосуреттерді, құжат фрагменттерін, мүсіндік бейнелерді және символдық объектілерді (сағат, құм, кітап, ту, географиялық кеңістік) бір кеңістікте біріктіру арқылы Алаш қозғалысын ұлттық тағдырмен тікелей байланысты символдық құбылыс ретінде көрсетеді. Дәл осындай тәсілдер Алаш феноменін белгілі бір уақыт шеңберінен асырып, оған ұлт шежіресіндегі мәңгілік сипат дарытады деуге болады. Мәселен, медиамагистрлердегі Алаш зиялыларының портреттері, олардың бойындағы көшбасшылық қасиет, саяси субъектілік идеялары – астын сызып көрсететін маңызды ақпар. Ал мұрағаттық суреттер, архивтік құжаттардың берілуі тарихи шынайылықты (легитимділікті) бекітеді. Уақыт пен кеңістікті меңзейтін түрлі символдық бейнелер қозғалыстың қазақ ұлтының тағдырындағы драмалық сипатын аша түспек.

Десек те, бір қызық қайшылықты пікір туындайды. Ult.kz, Zanmedia.kz, Abai.kz сияқты танымал медиа порталдардың ұсынған визуалдық контентіне тереңірек үңілсек, олар Алаш қозғалысын дербес мемлекеттілік жобасы, ықпалды саяси элита ретінде көрсетуге асықпайды. Керісінше, оқырманға Алаш арыстарының, ең алдымен жүйенің құрбаны болған, қасірет шеккен тарихи қауымдастық ретінде таңбалауға (репрезентациялау) бейімділігі анық байқалады. Бірқатар материалдарда Алаш қайраткерлерінің жеке портреттері жалпыұлттық трагедияның фонына орналастырылады: артқы планда соғыс көріністері, босқын халық, қарулы сарбаздар немесе тоталитарлық символика беріледі. Мұндай композициялық шешім Алашты жаппай тарихи қасіреттің бір бөлігіне айналдырады. Визуалды құрылымда жиі қолданылатын қара-ақ палитра, көмескіленген фон және архивтік эстетика өткеннің ауырлығын, уақыттың алыстығын және жоғалғанның қайтымсыздығын көрсетеді. Алаш қайраткерлерінің портреттері көбіне бейтарап, тіпті меланхолиялық кейіпте ұсынылады. Бұл оқырман мен көрерменді Алаш қайраткерлерін саяси субъект ретінде емес, тарихи оқиғаның құрбандары ретінде қабылдауға бағыттайды. Мәтіндік дискурс визуалды шешімдермен үйлесіп, «қуғын-сүргін», «жазықсыз жапа шеккен», «атылған зиялылар» сияқты тіркестер арқылы эмоционалдық-моральдық реңк қалыптастырады. Нәтижесінде аталған медиалардағы мультимодальды стратегия Алашты ұлттық қасіреттің басты бейнесі ретінде жүйелейді.

Anatili.kazgazeta.kz материалдарында берілген визуалдарда Алаш қайраткерлері зиялы қауым, оқымысты элита ретінде репрезентацияланған. Топтық портреттерде кейіпкерлер ресми киімде, тыныш қалыпта, жабық кеңістікте (кеңсе, оқу бөлмесі, фотоателье) бейнеленеді. Визуалды шешімдер олардың қоғамдағы әлеуметтік мәртебесінен хабар беретіндей. Осы тұрғыдан алғанда, таңдалған визуалдық стиль Алашты стихиялық бас көтерумен шектемей, терең ойластырылған, ішкі ұйымдасуы бекем мәдени жоба ретінде алға тартады. Одан бөлек, фотолардың архивтік, бірақ «бейтарап» эстетикасы (жарық, фон, киімі стилі) оларды тарихи субъектілер ретінде қабылдауға жол ашады. Мәтіндік дискурс визуалдық кодтармен үйлесіп, «ағартушылық», «білім», «оқымыстылар» сияқты ұғымдарға сүйенеді. Соның нәтижесінде Алаш қозғалысының визуалын интеллектуалдық және мәдени модернизация жобасы ретінде бекітеді. Anatili.kazgazeta.kz материалдарындағы мультимодальді стратегия Алашты ұлттың ойлы элитасы және рухани жаңғырудың қозғаушы күші ретінде бейнелейді.

Кейбір онлайн басылымдарда Алаш қозғалысы ұлттық бірегейліктің рухани-символдық өзегіне айналған феномен ретінде де репрезентацияланады. Аталған фрейм, әсіресе, Алаш партиясының, жекелеген қайраткерлердің мерейтойларына арналған материалдарда айқын көрінеді. Мұндай жарияланымдарда «ұлт рухы», «тарихи мұра», «рухани сабақтастық», «ұлттық жады» сияқты ұғымдар жиі қолданылып, Алаш қозғалысын қазіргі Қазақстанның мәдени және идеологиялық негіздерінің біріне айналдырады. Берілген визуалдар мұндай дискурсты күшейтеді. Мерейтойлық кештерден, сахналық қойылымдардан, ресми салтанатты жиындардан алынған фотосуреттерге Алаш бейнесі ұлттық символ ретінде ұсынылады. Сахнадағы актерлердің репрессия көріністерін көрсетуі, үлкен экрандарда Алаш қайраткерлерінің портреттерінің берілуі және залдағы көрерменнің қатысуы Алашты қазіргі қоғам үшін қасиетті, тарихи актіге айналдырады. Мұндай визуалды драматургия Алашты ұжымдық эмоция, ортақ қасірет және ұлттық мақтаныш арқылы қайта жаңғыртады. Сонымен қатар, ресми іс-шараларда мемлекеттік қызметкерлердің Алаш арыстарының

суреттерін қолдануы, бейнелердің музей экспозицияларында орын тебуі (микрофон, трибуна, ресми логотиптер, визуалды маркерлер, мемлекеттік рәміздер) үлкен мәнге ие. Нәтижесінде Алаш қозғалысы бүгінгі Қазақстанның ресми мәдени канонының ажырамас бөлігі ретінде репрезентацияланады. Ал мультимодальді стратегияның негізінде Алаш қозғалысы визуалды-дискурста ұлттың рухани-символдық капиталы ретінде қайта құрастырылады.

Алаш қозғалысының медиалық репрезентация картасы

Қазақстандық онлайн медиада Алаш қозғалысының репрезентациясы біртекті тарихи нарративке емес, бірнеше параллель медиалық кеңістікке бөлінгені анықталды. 2-суретте ұсынылған карта әр басылымның Алашты әртүрлі түрде көрсетіп қоймай, оны әртүрлі тарихи жады типіне айналдырып отырғанын көрсетеді. Кейбір БАҚ-та Алаш мемлекеттілік пен ұлттық легитимділіктің бастауы ретінде қалыптастырылса, кейбірінде ол ұлттық қасіреттің символына, ал басқаларында интеллектуалдық элитаның жобасына айналады. Мерейтойлық контентте Алаш қозғалысы ғұрыптық-рухани символға трансформацияланған.

2-сурет. Алаш қозғалысының медиалық репрезентациясының картасы

Ескерту: авторлар құрастырған

Ұсынылған картографиялық модель Алаш қозғалысының қазақстандық медиа кеңістікте біртұтас тарихи объект ғана емес, әр БАҚ өз аудиториясы мен идеологиялық бағытына сәйкес құрастыратынын көрсетеді. Бұл – медиа-феномен. Нәтижесінде журналистика тарихи жадыны жеткізушіден бөлек, оны белсенді түрде құрылымдайтын институтқа айналады.

Қорытынды

Зерттеу қазақстандық онлайн ақпарат құралдарында мультимодальді стратегияның көмегімен Алаш қозғалысының репрезентациялану және тарихи жадының конструкциялану деңгейін көрсетуге бағытталады.

Мультимодальды-дискурс талдауы нәтижесінде Алаш қозғалысының медиада біртекті тарихи нарратив ретінде емес, мәтіндік және визуалдық кодтардың тұрақты

үйлесімі арқылы құрастырылатыны анықталды. Отандық журналистік материалдардың мазмұнын, құрылымын кешенді түрде зерделеу барысында біз Алаш және Алаш қозғалысы тақырыптарының медиада бірөлшемді емес, өте күрделі, сан қырлы сипатта қалыптасатынын бағамдадық. Атап айтқанда, заманауи БАҚ беттерінде Алаш феномені бір уақытта дербес мемлекеттіліктің алғашқы бастауы, ұлттық қасіреттің символы, интеллектуалды элитаның модернизациялық жобасы, қасиетті рухани-ғұрыптық мұра ретінде қатар беріледі. Біз ұсынған репрезентация режимдерінің картасы (Abai.kz-тегі трагедиялық фреймнен бастап, «Қазақ әдебиеті» порталындағы интеллектуалды модельге дейін) журналистиканың тарихи жадыны белсенді түрде пішіндейтін мәдени-институционалдық механизм екеніне дәлел болады. Осы тұрғыдан қарастырғанда, айқындалған әрбір мультимодальды режим (мемлекетшілдік, трагедиялық, интеллектуалдық, ғұрыптық) Алаш қозғалысына өзіндік мағыналық мән беріп, қоғамдық сананың тарихты қабылдау траекториясын бағыттап отырады.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер отандық баспасөз бен тарихи жады арасындағы терең байланысты бүгінгі Қазақстандық медиа тұрғысынан түсінуге жаңа мүмкіндіктер ашады.

Мультимодальді тәсілдер арқылы ұлттық тарихты талдау, репрезентациялаудың әлеуеті артатынын айғақтайды. Алаш қозғалысының медиалық бейнесі арқылы журналистиканың мәтіндік дәлелдер, визуалды маркерлерді (мысалы, архивтік суреттер, арт-иллюстрациялар) біріктіре отырып, күрделі тарихи мағыналарды қалай конструкциялайтыны айқын көрінді.

Әдетте, бұл зерттеу мақаласымен тақырып толық зерттелінді деп айта алмаймыз. Осы бағыттағы болашақ ізденістерде мына мәселелерді назардан тыс қалдырмау жөн деп санаймыз: (1) дәстүрлі басылымдардағы Алаш бейнесін жастардың негізгі ақпарат көзі саналатын әлеуметтік медиа платформаларындағы (Instagram, TikTok, Threads, YouTube, т.б.) журналистік өнімдермен салыстыру; (2) Қазақстандық медиадағы Алаш образын басқа посткеңестік елдердегі (мысалы, Әзірбайжандағы «Мусават», Татарстандағы «Жәдитшілдік қозғалысы» т.с.с.) ұлттық-саяси ағымдардың медиалық репрезентацияларымен қатарластыра саралау; (3) Теориялық пайымдауларды нақты аудиториялық зерттеулермен (фокус-топтар, сауалнамалар, тереңдетілген сұқбаттар, т.б.) толықтыру.

Авторлардың қосқан үлесі:

Самет Н.Б. – мақсат-міндетті айқындау, ғылыми аппаратты әзірлеу, деректерді жинау, негізгі бөлімді жазу, хат-хабарға жауап беру.

Рамазан А.А. – бақылау, ұсыныс беру, әдебиеттермен жұмыс істеу, материалды өңдеу, редакциялау.

Әдебиеттер тізімі:

Halbwachs, M. (2020) On collective memory. Chicago: University of Chicago Press.

Assmann, J. (2011) Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination. Cambridge: Cambridge University Press.

Assmann, A. (2009) Erinnerungsräume: formen und wandlungen des kulturellen gedächtnisses. Munich: C.H. Beck.

- Nora, P. (2019) Memory and history: Les lieux de mémoire. In: Theories of Memory: A Reader. Edinburgh: Edinburgh University Press, p. 144.
- Berger, P. and Luckmann, T. (2016) The social construction of reality. In: Social theory re-wired. New York: Routledge, pp. 110–122.
- Hoskins, A. (ed.) (2018) Digital memory studies: Media pasts in transition. New York: Routledge.
- Van Dijck, J. (2007) Mediated memories in the digital age. Stanford: Stanford University Press.
- Zelizer, B. (2008) Why memory's work on journalism does not reflect journalism's work on memory. *Memory studies*, 1(1), pp. 79–87.
- Bianchi, C. and Gieri, M. (2009) Eco's semiotic theory. In: New Essays on Umberto Eco. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 17–33.
- Lotman, Y. M. (1990) Universe of the Mind. A semiotic theory of culture, pp. 20–35.
- Manovich, L. (2013) Software takes command. Vol. 5. London: A&C Black.
- Foucault, M. (2013) Archaeology of knowledge. London: Routledge.
- Kress, G. and Van Leeuwen, T. (2020) Reading images: The grammar of visual design. London: Routledge.
- Fairclough, N. (2023) Critical discourse analysis. In: The Routledge handbook of discourse analysis. London: Routledge, pp. 11–22.
- Wodak, R. and Meyer, M. (eds.) (2015) Methods of critical discourse studies. London: Sage.
- Billig, M. (2009) Reflecting on a critical engagement with banal nationalism-reply to Skey. *The Sociological Review*, 57(2), pp. 347–352.
- Erl, A. (2011) The invention of cultural memory: A short history of memory studies. In: Memory in culture. London: Palgrave Macmillan UK, pp. 13–37.
- Olick, J. K. (2013) The politics of regret: On collective memory and historical responsibility. London: Routledge.
- Ashkenazi, O. (2011) Ridiculous trauma: comic representations of the Nazi past in contemporary German visual culture. *Cultural Critique*, 78, pp. 88–118.
- Terrill, K. D. (2023) Shaping Memory, Shaping Politics: Poland's Use of National Narratives in Response to the War in Ukraine. Master's thesis. Central European University.
- Morini, F. (2025) Different yet complementary: A systematic literature review on data journalism in visualization research and journalism studies. *Journalism*, 26(2), pp. 425–444.
- Әнес, Ғ. және Смағұлова, С. (2009) Алаш. Алашорда: энциклопедия. Алматы: Арыс.
- Жақып, Б. Ө. (2016) Қазақ публицистикасының қалыптасу, даму жолдары. Алматы: Білім.
- Қамзабекұлы, Д. (2015) Алаш арқауы. Егемен Қазақстан, 1 қаңтар.
- Омашев, Н. О. (2010) Алаш көсемсөзі. 1-том. Басп. әзірлегендер: Ғ. М. Ақсейіт және Ұ. Сәдірахман. Алматы: Өнер.
- Сақ, Қ. (2014а) Алаш көсемсөзі: жер мәселесі. Алматы: Қазақ энциклопедиясы.
- Сақ, Қ. (2014ә) Алаш мұрасы. Алматы: Қазығұрт.
- Шайменов, Б. (2021) Алаш зиялылары ұстанған ұлттық идея – тәуелсіз қазақстанның алғашқы тұжырымдамалық идеологиясы. *Journal of Media studies*, 54(1), pp. 40–45.
- Әбжанов, Х. М. (2023) Алаш және халық көтерілісі. Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Тарихи және әлеуметтік-саяси ғылымдар сериясы, 77(1).
- Сулейменова, Э. Д. (2011) Языковые процессы и политика: монография. Алматы: Қазақ университеті.

Оразалиева, Э. Н. (2007) Когнитивтік лингвистика: қалыптасуы мен дамуы: ғылыми монография. Алматы: Арыс.

Субханбердина, Ү. (1999) Қазақ халқының атамұралары: Мазмұндалған библиографиялық көрсеткіш. Алматы.

Алдаберген, Қ. (2011) Тарих және баспасөз. Алматы: Білім.

Нұсқабайұлы, Қ., Алдаберген, Қ. және Оразаев, Ф. (2018) Қазақ журналистикасының тарихы. Алматы: Білім.

Samsenova, G., Zhuravleva, Y., Shakhmetova, N., Chulakova, Z. and Adilova, Z. (2024) News media texts in Kazakhstan discourse: Traditional forms and specific content. *International Journal of Society, Culture & Language*, 12(1), pp. 256–269.

Bilyk, O., Greenfield, N., Ivanotchak, N., Malyshivska, I. and Pyliachyk, N. (2024) Unveiling the shadows of tragedy: Exploring a multimodal metaphor in Agnieszka Holland's *Mr. Jones* (2019). *Journal of Visual Literacy*, 43(2), pp. 112–130.

Joo, J., Steinert-Threlkeld, Z. C. and Luo, J. (2018) Social and political event analysis based on rich media. In: *Proceedings of the 26th ACM international conference on multimedia*. Seoul, Republic of Korea: ACM, pp. 2093–2095.

Н.Б. Самет¹, А.А. Рамазан^{*2}

^{1,2}Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Визуально-дискурсивный образ публикаций отечественных онлайн-СМИ о движении «Алаш»: медийное конструирование исторической памяти

Аннотация. Статья рассматривает мультимодальную репрезентацию движения «Алаш» в казахстанских онлайн-медиа и его роль в конструировании исторической памяти. Исследование основано на методе мультимодального дискурс-анализа и системно выявляет взаимосвязь текста, визуальных и медийных композиций. В качестве эмпирической базы было отобрано 120 журналистских материалов, опубликованных в период с 2015 по 2025 годы на сайтах Egemen.kz, Abai.kz, Ult.kz, Zanmedia.kz, Anatili.kazgazeta.kz, Qazaqadebieti.kz. Анализ показал, что движение «Алаш» в онлайн-журналистике конструируется через четыре основные режимы репрезентации: государственный, трагический, интеллектуальный и ритуально-символический. Эти режимы позволяют представить «Алаш» одновременно как начало национальной идентичности, символической трагедии, проект интеллигентской элиты и духовно-культурное наследие. Предложенная мультимодальная карта демонстрирует, как журналистика реконструирует историческое прошлое через различные символические рамки. Проведенный анализ мультимодального дискурса послужит основой для более глубокого изучения взаимосвязи сознания современных СМИ, кода национальной идентичности, истории Казахстана.

Ключевые слова: онлайн-СМИ, наглядно-дискурсивное видео, историческая память, движение Алаш, медийное конструирование.

N.B. Samet¹, A.A. Ramazan^{*2}

^{1,2} Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

The visual-discursive representation of domestic online media publications on the Alash movement: media construction of historical memory

Abstract. The article examines the multimodal representation of the Alash movement in Kazakhstani online media and its role in constructing historical memory. The study is based on the method of multimodal discourse analysis and systematically identifies the interrelationship between text, visual, and media compositions. As an empirical basis, 120 journalistic materials published between 2015 and 2025 on the websites Egemen.kz, Abai.kz, Ult.kz, Zanmedia.kz, Anatili.kazgazeta.kz, and Qazaqadebieti.kz. The analysis showed that the Alash movement in online journalism is constructed through four main modes of representation: state, tragic, intellectual, and ritual-symbolic. These modes allow Alash to be presented simultaneously as the beginning of national identity, a symbol of historical tragedy, a project of the intellectual elite, and a spiritual and cultural heritage. The proposed multimodal map demonstrates how journalism reconstructs the historical past through various symbolic frameworks. The analysis of multimodal discourse will serve as the basis for a deeper study of the interrelationship of modern media consciousness, the code of national identity, and the history of Kazakhstan.

Keywords: online media, visual-discursive video, historical memory, Alash movement, Media Design.

References

- Abzhanov, Kh. M. (2023) Alash zhane khalyk koterilisi [Alash and the popular uprising]. Abai atyndagy KazNPU Khabarshysy. Tarihi zhane aleumettik-sayasi gylymdar seriyasy, 77(1). [In Kazakh]
- Akseyit, G. M. (2021) «Enbekshi Kazak» gazetindegі Alash kairatkerlerі turaly zhariyalanymdar [Publications about Alash figures in the newspaper "Enbekshi Kazak"]. L. N. Gumilyov atyndagy Euraziya ulttyq universitetinіn Khabarshysy. Zhurnalіstika seriyasy, 137(4), pp. 58–63. [In Kazakh]
- Aldabergen, Q. (2011) Tarikh zhane baspasoz [History and the press]. Almaty: Bilim. [In Kazakh]
- Anes, G. and Smagulova, S. (2009) Alash. Alashorda: entsiklopediya [Alash. Alashorda: encyclopedia]. Almaty: Arys. [In Kazakh]
- Ashkenazi, O. (2011) Ridiculous trauma: comic representations of the Nazi past in contemporary German visual culture. Cultural Critique, (78), pp. 88–118.
- Assmann, A. (2009) Erinnerungsräume: formen und wandlungen des kulturellen gedächtnisses [Memory spaces: forms and transformations of cultural memory]. Munich: C.H. Beck. [In German]
- Assmann, J. (2011) Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berger, P. and Luckmann, T. (2016) The social construction of reality. In: Social theory re-wired. New York: Routledge, pp. 110–122.

- Bianchi, C. and Gieri, M. (2009) Eco's semiotic theory. In: *New Essays on Umberto Eco*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 17–33.
- Billig, M. (2009) Reflecting on a critical engagement with banal nationalism-reply to Skey. *The Sociological Review*, 57(2), pp. 347–352.
- Bilyk, O., Greenfield, N., Ivanotchak, N., Malyshivska, I. and Pyliachyk, N. (2024) Unveiling the shadows of tragedy: Exploring a multimodal metaphor in Agnieszka Holland's *Mr. Jones* (2019). *Journal of Visual Literacy*, 43(2), pp. 112–130.
- Erll, A. (2011) The invention of cultural memory: A short history of memory studies. In: *Memory in culture*. London: Palgrave Macmillan UK, pp. 13–37.
- Fairclough, N. (2023) Critical discourse analysis. In: *The Routledge handbook of discourse analysis*. London: Routledge, pp. 11–22.
- Foucault, M. (2013) *Archaeology of knowledge*. London: Routledge.
- Halbwachs, M. (2020) *On collective memory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hoskins, A. (ed.) (2018) *Digital memory studies: Media pasts in transition*. New York: Routledge.
- Joo, J., Steinert-Threlkeld, Z. C. and Luo, J. (2018) Social and political event analysis based on rich media. In: *Proceedings of the 26th ACM international conference on multimedia*. Seoul, Republic of Korea: ACM, pp. 2093–2095.
- Kamzabekuly, D. (2015) Alash arkauy [The core of Alash]. *Egemen Qazaqstan*, 1 January. [In Kazakh]
- Kress, G. and Van Leeuwen, T. (2020) *Reading images: The grammar of visual design*. 3rd edn. London: Routledge.
- Lotman, Y. M. (1990) *Universe of the Mind. A semiotic theory of culture*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 20–35.
- Manovich, L. (2013) *Software takes command*. Vol. 5. London: A&C Black.
- Morini, F. (2025) Different yet complementary: A systematic literature review on data journalism in visualization research and journalism studies. *Journalism*, 26(2), pp. 425–444.
- Nora, P. (2019) Memory and history: Les lieux de mémoire. In: *Theories of Memory: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 144–153.
- Nuskabayuly, Q., Aldabergen, Q. and Orazaev, F. (2018) Qazaq zhurnalistikasynyn tarikhy [History of Kazakh journalism]. Almaty: Bilim. [In Kazakh]
- Olick, J. K. (2013) *The politics of regret: On collective memory and historical responsibility*. London: Routledge.
- Omashev, N. O. (2010) Alash kosemsozi [Alash journalism]. Vol. 1. Prep. by G. M. Akseyit and U. Sadirakhman. Almaty: Oner. [In Kazakh]
- Orazaliyeva, E. N. (2007) Kognitivtik lingvistika: kalyptasuy men damuy: gylymi monografiya [Cognitive linguistics: formation and development: scientific monograph]. Almaty: Arys. [In Kazakh]
- Sak, Q. (2014a) Alash kosemsozi: zher maselesi [Alash journalism: the land issue]. Almaty: Qazaq entsiklopediyasy. [In Kazakh]
- Sak, Q. (2014b) Alash murasy [Alash heritage]. Almaty: Qazyqurt. [In Kazakh]
- Samsenova, G., Zhuravleva, Y., Shakhmetova, N., Chulakova, Z. and Adilova, Z. (2024) News media texts in Kazakhstan discourse: Traditional forms and specific content. *International Journal of Society, Culture & Language*, 12(1), pp. 256–269.
- Shaimenov, B. (2021) Alash ziyalyлары ұстанған ulttyq ideya – tauelsiz qazaqstannyn

algashqy tuzhyrymdamalyq ideologemasy [The national idea of the Alash intellectuals is the first conceptual ideologeme of independent Kazakhstan]. Journal of Media studies, 54(1), pp. 40–45. [In Kazakh]

Subkhanberdina, U. (1999) Qazaq khalkynyn atamuralary: Mazmundalghan bibliografiyalyq korsetkish [Ancestral heritage of the Kazakh people: Summarized bibliographical index]. Almaty. [In Kazakh]

Suleimenova, E. D. (2011) Yazykovye protsessy i politika: monografiya [Language processes and politics: monograph]. Almaty: Qazaq universiteti. [In Russian]

Terrill, K. D. (2023) Shaping Memory, Shaping Politics: Poland's Use of National Narratives in Response to the War in Ukraine. Master's thesis. Central European University.

Van Dijck, J. (2007) Mediated memories in the digital age. Stanford: Stanford University Press.

Wodak, R. and Meyer, M. (eds.) (2015) Methods of critical discourse studies. 3rd edn. London: Sage.

Zhakyp, B. O. (2016) Qazaq publitsistikasynyn kalyptasu, damu zholdary [Ways of formation and development of Kazakh publicism]. Almaty: Bilim. [In Kazakh]

Zelizer, B. (2008) Why memory's work on journalism does not reflect journalism's work on memory. Memory Studies, 1(1), pp. 79–87.

Авторлар туралы мәлімет:

Самет Н.Б. – хат-хабар авторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, журналистика факультетінің «Медиа және коммуникациялар» білім беру бағдарламасының PhD докторанты, 050040, Алматы, Қазақстан.

Рамазан А.Ә. – филология ғылымдарының докторы, баспагерлік-редакторлық және дизайнерлік өнер кафедрасының меңгерушісі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 050040, Алматы, Қазақстан.

Сведения об авторах:

Самет Н.Б. – PhD докторант образовательной программы «Медиа и коммуникации» факультета журналистики, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, 050040, Алматы, Казахстан.

Рамазан А.А. – автор корреспонденции, доктор филологических наук, заведующий кафедрой издательско-редакторского и дизайнерского искусства, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, 050040, Алматы, Казахстан.

Information about the authors:

Samet N.B. – PhD doctoral student in the Media and Communications educational program, Faculty of Journalism, Al-Farabi Kazakh National University, 050040, Almaty, Kazakhstan.

Ramazan A.A. – corresponding author, Doctor of Philological Sciences, Head of the Department of Publishing, Editing, and Design Art, Al-Farabi Kazakh National University, 050040, Almaty, Kazakhstan